

5.4 Els «vestits a mida»

Certs projectes tenien unes característiques que exigien un tractament molt diferenciat. Estrictament, en el foment de la inversió no existeix mai el *prêt-à-porter*, i sempre és necessari l'ajust final i el toc personal al vestit, de cada empresa en aquest cas, si es pretén tenir èxit. A més a més, a vegades succeeix que es té el vestit i ens falta el seu ocupant: és el cas en què es disposa d'una empresa, per exemple, que travessa una crisi i s'ha de cercar un possible continuador de l'activitat, o que pugui aprofitar part dels actius productius o, sobretot, assumir el màxim possible de la plantilla. És una situació que es va treballar sovint en el període de referència.

El cas extrem del vestit a mida fou el projecte de major envergadura que mai no ha gestionat l'administració catalana, i hom pot atrevir-se a dir també l'espanyola: el projecte ITER. En aquest cas no es fa referència a una activitat industrial o en general empresarial, sinó a un centre internacional d'investigació en fusió termonuclear.⁴¹ Es tractava de la construcció d'un *tokamak* que permetés escalar l'anterior generació de grans experiments de fusió (el TFTR als EUA, el JET a Europa i el JT-60 al Japó) cap el disseny d'un prototip de central de producció d'electricitat per fusió termonuclear, a partir del deuteri present a l'aigua natural. A través del cicle de fusió d'isòtops d'hidrogen a heli, el contingut energètic d'un litre d'aigua és equivalent a 300 litres de petroli, pel que és lògic pensar que la fusió termonuclear constituirà el nucli de la producció d'energia massiva en el futur, la font d'energia primària per excel·lència.⁴² Però per això hauran de passar encara diverses dècades —i algunes crisis energètiques més—, pel que de moment solament ens referim a una gran instal·lació científica. Les dimensions del projecte es posen de relleu pel volum d'inversió: més de 3.000 milions d'euros en la construcció, més una altra xifra equivalent en

41. Vegeu per exemple www.iter.org.

42. No és exagerat afirmar que l'ITER és, de lluny, el més important que es fa actualment al món per solucionar el problema del canvi climàtic.

l'operació del complex durant els 20 anys d'operació de la instal·lació. Es tracta del major projecte d'investigació a nivell mundial, potser tan sols per darrere de l'Estació Espacial, el que justificà que dediquem un cert espai a tan singular actuació de captació d'inversió exterior.

A priori es podria afirmar que l'Estat espanyol no tenia ni la més remota possibilitat de presentar una candidatura per aquesta instal·lació. La investigació en fusió era limitada, en comparació amb d'altres països —amb pocs equips i experiments d'envergadura, excepte potser al CIEMAT a Madrid— i la imatge exterior del seu nivell científic, no obstant l'espectacular progrés dels últims anys, no apareixia entre els primers llocs de qualsevol rànquing internacional. No obstant, es conjugaren un conjunt de circumstàncies que permeteren la construcció d'una candidatura imbatible que trencà tots els esquemes del plàcid club mundial en què es reparteixen els grans fons d'investigació per als grans projectes, generant un conflicte que costà quasi dos anys de solucionar.

El primer factor fou un insòlit posicionament polític de l'Estat espanyol en el marc internacional, per raons controvertides que no són del cas però que de qualsevol manera augmentaren notablement la seva capacitat d'influència. En segon lloc, l'existència d'un enclavament privilegiat ideal per ubicar aquesta instal·lació degut al buit creat per l'accident de la central nuclear de grafit-gas de Vandellòs-I i el seu posterior desmantellament.

Al sud de Tarragona, en la mateixa costa, existeix un emplaçament amb dos centrals nuclears: Vandellòs-I, de mitjans dels anys 70 i tecnologia francesa, de 480 MWe, i Vandellòs-II, més moderna, un PWR d'una mica més de 1.000 MWe que va entrar en operació a mitjans dels anys 80. La seva construcció obligà a construir les corresponents infraestructures (en particular un pantalà portuari per descarregar grans components), i la seva operació exigeix l'existència d'una massiva interconnexió elèctrica amb la xarxa. A part d'excel·lents comunicacions per carretera, autopista, tren i ara tren d'alta velocitat, a més es troba al centre d'un privilegiat enclavament turístic de Catalunya, i amb una disponibilitat de tot tipus d'infraestructures d'oci, salut, educació, etc.

Un reactor experimental de fusió com l'ITER, a part del seu cost, es caracteritza entre d'altres coses per: a) ser una instal·lació nuclear, i com a tal requeria tots els estudis d'impacte ambiental, seguretat, sismicitat, etc., pròpies d'aquest tipus d'instal·lacions; b) encara que sigui una tecnologia que servirà per la producció d'energia, avui l'ITER és un massiu consumidor d'electricitat (té una potència de disseny d'uns 500 MW), a més de forma discontinua (centenars de MW durant pocs minuts) el que exigeix la disponibilitat d'una interconnexió elèctrica que solament disposen les majors centrals de generació d'electricitat; c) requereix garantir les grans necessitats de refrigeració que comporten les potències implicades, i d) la seva construcció exigeix el transport de grans peces de centenars de tones que han de ser fabricades en punts molt distants del planeta.

Amb el desmantellament de Vandellòs-I va quedar disponible un lloc que reunia tots aquests requisits: gran part dels estudis ja s'havien hagut de fer per les nuclears; el parc elèctric tenia la capacitat que havia quedat vacant per la clausura de Vandellòs-I, es podia refrigerar amb aigua del mar, i està perfectament adaptada per la recepció per vaixell de les peces necessàries en la construcció. Tot això feia que Vandellòs representés un estalvi de costos de més del 10% en comparació amb les altres candidatures que finalment es reduïren a dues, després de l'abandonament de Canadà: Caradache (França) i Rokhatso (Japó).

En aquest context el principal obstacle era convèncer a les diferents comissions que intervingueren en el procés de selecció de què aquests avantatges, unit a un entorn socioeconòmic ideal, compensaven l'aparent desavantatge que des del punt de vista de capacitat científica i tecnològica presentava Catalunya en comparació amb França i el Japó. Per això, l'elaboració de la candidatura es distribuï entre el CIEMAT, pels aspectes més tècnics i tecnològics, i el CIDEM, pels socioeconòmics.

Es treballaren molt cuidadosament tots els materials detallats respecte a les potencialitats i els recursos de la zona, en tots els aspectes. Aquesta informació quedava reforçada amb la visita presencial *in situ* de Vandellòs i els seus voltants, Tarragona i Barcelona incloses. La població de l'entorn i els seus polítics acolliren entusiàsticament el

projecte, fins el punt que alguna delegació fou rebuda a l'ajuntament amb una manifestació de recolzament als carrers.

Els Jocs Olímpics de Barcelona de 1992 ja havien representat una bona indicació de la capacitat local d'impulsar i gestionar grans projectes. El propi emplaçament de Vandellòs —amb les seves dues centrals— és una demostració de la capacitat industrial i tecnològica del país, que s'acaba de confirmar amb una simple visita al complex petroquímic de Tarragona, a pocs quilòmetres. En síntesi, els centenars d'hores, que inevitablement generen intimitat, en contacte directe amb les persones —algunes a nivell de ministre— de les múltiples delegacions, posaren de relleu que s'havia pogut articular una candidatura ideal des de tots els punts de vista.

Seria il·lús pensar que amb això es podia garantir l'èxit, sobretot després de què Espanya acceptés que la selecció es faria primer internament a nivell europeu entre Vandellòs i Caradache (aquí els altres socis internacionals no intervindrien), i després, s'optaria entre la candidatura europea i la del Japó. Per això, la UE encarregà a un panell d'experts, liderats per Sir David King, *chief scientific adviser* del govern britànic, una recomanació respecte a l'emplaçament més idoni, Catalunya o França. El propi líder de la comissió, el Dr. King, declarà públicament que el seu informe estaria a certa data i que seria concloent, lliure d'ambigüitats. Donada la formidable potència científica i nuclear francesa, així com el seu pes polític en el context europeu, es pot afirmar que la millor confirmació de la qualitat de la candidatura de Vandellòs fou que l'informe s'endarrerí uns mesos, per acabar en un llistat dels avantatges i inconvenients de cada lloc, sense un posicionament clar, i afirmant que «*either (European) site would be likely to win the international site selection*».

A mitjans de novembre del 2003 se celebraren a Catalunya eleccions al govern de la Generalitat, que resultaren un canvi del color polític del govern. En els dies següents, el govern espanyol, que fins llavors havia mantingut una fèrria defensa de Vandellòs, tira la tovallola i s'afegeix inexplicablement a l'opció de Cadarache, pel que a finals de novembre la UE escollí oficialment aquest emplaçament com la candidatura eu-

ropea definitiva per competir amb el Japó, obrint pas a una decisió final entre tots els socis que havia de ser molt ràpida. L'impàs posterior, que durà quasi dos anys, no deixa de reforçar la impressió que ens trobem, sobretot, davant un conflicte polític, si bé és cert que això és el que succeeix normalment en projectes d'aquesta dimensió. Cal recordar per exemple el cas de la selecció de l'Estat de Texas en l'elecció de la ubicació del *Superconducting Súper Collider* (SSC) americana, posteriorment cancel·lat.⁴³

5.5 Polítiques de clúster o de reforç sectorial

El sector de l'automoció és extraordinàriament important a Catalunya. A part de les fàbriques de Seat (filial del grup VW) i Nissan, són moltes les indústries que operen en aquest sector. Seat tenia una capacitat de quasi mig milió de vehicles a l'any, quasi 900 proveïdors (més del 30% espanyols), i es calcula que depenien d'ella 20.000 llocs de treball directes i 80.000 indirectes. Nissan, per la seva part, fabricava unes 175.000 unitats de diferents tipus, incloent tot-terrenys i furgonetes. El conjunt constituïa doncs un important clúster en el que es desenvoluparen tot un conglomerat d'indústries —autòctones i multinacionals— amb empreses com FICOSA, empresa familiar catalana que el 2005 facturà 774 milions d'euros i donà treball a una plantilla de 6.300 persones en les seves fàbriques repartides en els cinc continents. El conjunt es reforçava amb diferents líders en vehicles industrials, autocars i motocicletes. En alguns casos, com per exemple el de les carrosseries d'autocars, aparegueren curiosos microclústers extraordinàriament concentrats territorialment (Arbúcies) que agrupaven diferents empreses molt especialitzades.

No és necessari descriure amb detall els cíclics problemes d'aquest sector als països més desenvolupats per justificar els nombrosos maldecaps del sector públic derivats de l'amplitud i diversitat de l'automoció

43. Vegeu per exemple <http://www.hep.net/ssc/>